

Datum
2021-03-15
Adress
August Palms Plats 1
Diarienummer
STK-2020-1650

Yttrande

Till
Kulturdepartementet

Remiss från Kulturdepartementet av Institutet för språk och folkminnets förslag till handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken

Ku2020/01900

Sammanfattning

Kommunstyrelsen ställer sig huvudsakligen positiv till det stora antal förslag Institutet för språk och folkminnen (Isof) lägger fram i sitt förslag på handlingsprogram inom områden från utbildning, kultur, media och public service till offentlig förvaltning. Kommunstyrelsens bedömning är att förslagen sammantaget kommer att bidra till att uppfylla Sveriges åtaganden gällande nationella minoriteternas rättigheter på statlig, regional och kommunal nivå. Kommunstyrelsen vill även betona vikten av att handlingsprogrammet följs upp och utvärderas så att arbetet inom området kan fortskrida med kontinuitet och långsiktighet.

Yttrande

Kommunstyrelsen ställer sig huvudsakligen positiv till det stora antal förslag Isof lägger fram i sitt förslag på handlingsprogram inom områden från utbildning, kultur, public service till offentlig förvaltning. Kommunstyrelsens bedömning är att förslagen sammantaget kommer att bidra till att uppfylla Sveriges åtaganden gällande nationella minoriteternas rättigheter på statlig, regional och kommunal nivå.

De åtgärder och nya uppdrag som föreslås bedöms dock ställa stora krav på den myndighet som regeringen beslutar ge ett fortsatt samordnande och uppföljande uppdrag för arbetet med de nationella minoriteternas rättigheter. Kommunstyrelsen menar att den myndighet som får detta uppdrag av regeringen behöver få resurser som möjliggör samordning och uppföljning för samtliga områden.

Kommunstyrelsen betonar också vikten av att de berörda minoriteterna görs delaktiga i fortsatta samtal kring arbetsområden och uppdrag utifrån respektive nationell minoritetsgrupp och nationellt minoritetsspråks behov.

Kommunstyrelsen vill uppmärksamma kulturdepartementet på att svarstiden på remissen har varit väldigt kort och att det ställer stora utmaningar att ge ett välgrundat remissvar med en så kort svarstid.

Nedan följer kommunstyrelsens övriga yttranden med utgångspunkt i handlingsprogrammets sex tematiska kapitel och de specifika förslag som presenteras i dessa.

1. En ökad medvetenhet och kunskap om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken

1.1. Ökad kunskap i majoritetssambälle och offentlig sektor

Förslaget om att ta fram en informationsportal som drivs och utvecklas av den myndighet som av regeringen får informationsuppdraget om minoritetslagen är bra. Vad gäller att ta fram en obligatorisk webbutbildning för offentliganställda om de nationella minoriteternas språkliga och kulturella rättigheter som del av informationsportalens innehåll, ser kommunstyrelsen dock ett behov av vidare utredning av förslaget. Kommunstyrelsen instämmer i Isofs bedömning av att kunskapen om de nationella minoriteterna, deras språk och rättigheter behöver öka hos offentliganställda, men ser möjliga problem som kan uppstå om obligatorisk utbildning med en så bred målgrupp. Därför föreslår kommunstyrelsen fortsatt utredning kring hur offentliganställdas kunskaper inom området kan höjas med hänsyn till olika offentliga sektorerers förutsättningar och behov.

1.3. Förvaltningsområden för jiddisch och romska

Förslaget om att inrätta förvaltningsområden för jiddisch och romska i vissa kommuner i Sverige är bra. Som del av det finska förvaltningsområdet, ser kommunstyrelsen att arbetet med sverigefinska Malmöbors språkliga rättigheter utvecklats positivt sedan staden anslöt till förvaltningsområdet. Kommunstyrelsen anser dock att det är viktigt att de nationella minoriteterna judar och romer ges delaktighet i det fortsatta arbetet med förslaget. Detta både på ett lokalt plan i föreslagna kommuner och nationellt. Andra kommuner än de föreslagna bör kunna bli aktuella, exempelvis Malmö. Förslag på vilka kommuner eller regioner som ska omfattas i ett första skede, samt vilka skyldigheter som ska följa av anslutningen, bör diskuteras med berörda.

2. De nationella minoritetsspråkens utveckling och revitalisering

2.1. Språkcentrum - Etablering av språkcentrum för finska, jiddisch, meänkieli och romska

Kommunstyrelsen instämmer i förslaget, men framhåller att dessa språkcentrum även med fördel skulle kunna ge aktivt stöd till utbildningsverksamheter. Detta skulle kunna ske genom exempelvis riktad fortbildning till undervisande lärare och framställande av både analoga och digitala undervisningsmaterial inriktat på olika stadier. Kommunstyrelsen vill påtala vikten av att de berörda nationella minoriteterna ges möjlighet till delaktighet och inflytande inför och under etablering av respektive språkcentrum. Samverkan med övriga nordiska länder för att dela med sig av lärdomar och erfarenheter inom nationella minoritetsområdet kan också vara en resurs i etableringen av dessa språkcentrum.

2.2 Inrättande av språkresurscentrum på kommunal eller regional nivå

Kommunstyrelsen tillstyrker förslaget, men betonar vikten av att utbildningssektorn lyfts fram i detta samarbete.

2.3 Bidrag till revitalisering samt 2.4 Språkvård

Kommunstyrelsen ställer sig bakom vikten av revitaliseringsinsatser och ser positivt på förslaget om att anslag till Isof för revitaliserande projekt fördubblas och kompletteras med ett verksamhetsbidrag för projekt med permanent karaktär. Hänsyn i fördelningen av dessa bidrag bör dock tas för skillnaderna mellan behoven och förutsättningarna för de olika språkgrupperna. Former för inflytande och delaktighet för de nationella minoriteterna i relation till fördelningen av bidragen skulle också med fördel kunna utredas vidare enligt kommunstyrelsen. Vad gäller de förslag som Isof lägger fram gällande språkvård, ser kommunstyrelsen att dessa med fördel kan ske i samarbete med utbildningssektorn.

3. En obruten utbildningskedja

3.2 Förskolan

Kommunstyrelsen ser ett behov av att de begrepp som används i förslagen gällande förskolan behöver förtydligas och i vissa fall bytas ut. De begrepp som används i handlingsprogrammet bör överensstämma med förskolans läroplan. Det kan också i relation till handlingsprogrammets förslag finnas behov att förtydliga relationen mellan gällande lagstiftning inom området och läroplanen.

Vad gäller förslaget att Skolinspektionen får i uppdrag att framöver regelbundet granska hur förskolor arbetar utifrån skollagens och förskolans läroplan om de nationella minoritetsspråken i förskolan önskar kommunstyrelsen ett förtydligande av relationen mellan regelbunden granskning och regelbunden tillsyn samt mellan Skolinspektionens och kommunernas tillsynsuppdrag. Läroplanens krav på arbete med nationella minoriteter ingår i förskoleförvaltningens tillsyn av de fristående förskolorna som sker regelbundet. Det finns en risk för en onödig administrativ börda om de fristående huvudmännen skulle behöva redovisa samma uppgifter till både kommunen och Skolinspektionen. I sammanhanget kan lyftas att Skolinspektionens tillsyn av kommunala förskolor sker idag främst på huvudmannanivå.

Kommunstyrelsen avstyrker förslaget att Skolverket får i uppdrag att utarbeta en komplettering av förskolans läroplan för de förskolor som har en inriktning mot ett eller flera nationella minoritetsspråk. Det framgår inte varför det krävs en komplettering av just läroplanen för dessa förskolor. Läroplanens uppdrag är av nationell karaktär och bör inte skilja sig åt mellan förskolor. Däremot skulle det behöva klargöras hur en förskola med sådan inriktning ska förhålla sig till språklagens krav på svenska som huvudspråk samt läroplanens skrivning om att förskolan ska ”lägga stor vikt vid att stimulera barnens språkutveckling i svenska”. Ett alternativ är att Skolverket undersöker hur dessa förskolors behov av stöd istället kan uppnås genom allmänna råd eller annat stödmaterial.

Kommunstyrelsen tillstyrker förslaget att Skolverket får i uppdrag att utforma allmänna råd om uttolkningen av skollagens bestämmelse om förskoleverksamhet som bedrivs helt eller till väsentlig del på finska, meänkieli eller samiska. Kommunstyrelsen ser i synnerhet ett fortsatt behov av att tydliggöra hur rätten till förskola som bedrivs på minoritetsspråk förhåller sig till rätten till att utveckla det svenska språket.

Kommunstyrelsen tillstyrker förslaget att Skolinspektionen får i uppdrag att genomföra en granskning av hur kommuner, andra skolhuvudmän och förskolor tolkar och implementerar skollagens och förskolans läroplan när det gäller barns rätt att utveckla sitt nationella minoritetsspråk i förskolan. Ett uttalat syfte med en sådan granskning bör vara ge fördjupad kunskap om vilka utmaningar som finns för huvudmän och förskolor samt identifiera välfungerande arbetssätt. Granskningen kan sedan utgöra ett underlag för ett välbehövligt stödmaterial. Detta arbete behöver ske skyndsamt.

Om Skolverket får i uppdrag att utforma allmänna råd enligt ovan, vore det en fördel om dessa allmänna råd även innehåller stöd till alla förskolor i hur de ska tolka läroplansformuleringen ”Utbildningen i förskolan ska lägga grunden för barnens förståelse för olika språk och kulturer, inklusive de nationella minoriteternas språk och kulturer”. Kommunstyrelsens bedömning utifrån det systematiska kvalitetsarbetet och erfarenheter av tillsyn av fristående förskolor är att det kan vara utmanande för personal i förskolan att veta hur de ska uppmärksamma nationella minoriteter, oavsett om de har barn i förskolan som tillhör dessa grupper eller inte. I förslag till handlingsprogram skulle kommunstyrelsen därför också vilja se förslag om att på statlig nivå ta fram stödmaterial som riktar sig till alla förskolor om hur man i utbildningen generellt kan uppmärksamma de nationella minoriteternas språk och kulturer. Här ser kommunstyrelsen också utveckling av ett digitalt språk- och kulturutbud riktat till förskolebarn, som nämns i handlingsprogrammet, som ytterst välbehövligt.

Kommunstyrelsen avstyrker Isofs förslag att ge Skolverket i uppdrag att se över hur man kan underlätta för kommuner och andra skolhuvudmän att starta förskolor med inriktning mot de nationella minoritetsspråken. Etablering av förskolor med sådan inriktning bör få ett riktat statsbidrag enligt Isof. Det är oklart vad en ”inriktning mot ett eller flera nationella minoritetsspråk” innebär eftersom förskolors olika inriktningar, som exempelvis ett visst språk, inte är reglerade (med undantag för konfessionell inriktning). I handlingsprogrammet beskrivs dels förskoleavdelningar som har en tematisk inriktning mot nationella minoritetsspråk och kultur, dels avdelningar som erbjuder reella språkmiljöer där barnen kan tala sitt minoritetsspråk med pedagoger som talar språket. Det framgår inte om dessa båda varianter skulle kunna omfattas av statsbidraget för etablering. Det behöver också tydliggöras hur en förskola med sådan inriktning skiljer sig från förskolor där hela eller en väsentlig del av utbildningen bedrivs på finska, meänkieli respektive samiska (utifrån skollagen 8 kap. 12 a §) och i övrigt förhåller sig till bestämmelser om svenska i både språklagen och läroplan för förskolan. I sammanhanget kan det nämnas att förskolenämnden i Malmö stad generellt har

synpunkten att riktade statsbidrag bör avskaffas till förmån för generella bidrag till sektorn förskola.

Förskolor med inriktning mot nationella minoritetsspråk kan vara viktiga delar i arbetet men kommunstyrelsen vill understryka det uppdrag som alla förskolor har. Läroplanens bestämmelse att utbildningen i förskolan ska lägga grunden för barnens förståelse för olika språk och kulturer, inklusive de nationella minoriteternas språk och kulturer, omfattar alla barn på alla förskolor. Barn som tillhör de nationella minoriteterna ska stödjas i sin språkutveckling i sitt nationella minoritetsspråk och främjas i sin utveckling av en kulturell identitet, oavsett vilken förskola barnet går på. Därför är det angeläget att samtliga förskolor får stöd i detta arbete.

Kommunstyrelsen tillstyrker förslaget att Skolverket får i uppdrag att undersöka förutsättningar, omständigheter och praxis hos förskolor där modersmåls lärare eller minoritetsspråkstalande pedagoger saknas och som därför genom fjärrundervisning ansluter eller önskar ansluta sig till andra förskolors flerspråkiga verksamhet. Undersökningens syfte är att identifiera eventuella hinder och framgångsfaktorer. Här vill kommunstyrelsen understryka att detta arbete behöver vara anpassat till förskolans uppdrag; förskolan är inte skyldiga att erbjuda modersmålsundervisning på samma sätt som i grundskolan, gymnasieskolan och motsvarande skolformer.

Kommunstyrelsen tillstyrker förslaget att Skolverket får i uppdrag att utforma ett pedagogiskt material där modersmåls lärare och pedagoger på förskolor med inriktning mot ett eller flera av de nationella minoritetsspråken kan få stöd, inspiration och hjälp i sitt arbete. Samtidigt vill kommunstyrelsen understryka vikten av att ett sådant material finns tillgängligt för alla förskolor, eftersom alla förskolor enligt läroplanen ska arbeta med de nationella minoriteternas språk och ge varje barn förutsättningar att utveckla både det svenska språket och det egna nationella minoritetsspråket, om barnet tillhör en nationell minoritet. Kommunstyrelsens erfarenhet är att det är en utmaning för förskolorna att leva upp till läroplanens intentioner avseende minoritetsspråken, då pedagogisk vägledning och relevanta pedagogiska material anpassade till barn i förskoleåldern i stor utsträckning saknas.

3.4 Grundskola

Kommunstyrelsen ställer sig positiv till att skapa incitament för tvåspråkig undervisning som ger förutsättningar för långsiktighet. Dessa bör dock vara kopplade till systematisk uppföljning och utvärdering. Incitamenten som nämns i handlingsprogrammet kan även höra ihop med skolornas förhållningssätt och attityder gentemot interkulturalitet, språk och minoriteter.

Isof förslår att möjligheterna att genom kommunöverskridande samarbete anordna modersmålsundervisning och tvåspråkig undervisning via fjärrundervisning undersöks av lämplig myndighet i syfte att underlätta för kommuner och andra skolhuvudmän som har brist på lärare i de nationella minoritetsspråken. Kommunstyrelsen tillstyrker förslaget, men

för att ytterligare underlätta fjärrundervisning bör även berörda myndigheter se över kraven som gäller för fjärrundervisning för de nationella minoritetsspråken.

3.6 Högskola

3.6.2 Lärarutbildningar

För att tillgodose behovet av lärare i nationella minoritetsspråk bör pedagogisk utbildning enligt Isofs förslag riktas till modersmållärare för att ge dem behörighet. Kommunstyrelsen ser att det behövs förtydligande vad gäller finansiering och vidare utredning av förslaget.

3.7 Läromedel

Kommunstyrelsen tillstyrker Isofs förslag gällande läromedel, men önskar understryka vikten av att även förskolans behov av läromedel för de nationella minoritetsspråken tillgodoses.

4. Språken i det livslånga lärandet

4.2 Språken i yrkeslivet

Kommunstyrelsen har inget att invända emot förslaget om att kommuner och skolhuvudmän som erbjuder studier i ett eller flera nationella minoritetsspråk i gymnasiet, bör uppmuntras att erbjuda dessa språk inom yrkesvuxenutbildningar. Förslaget om att omsorgsyrken eller yrken med inriktning mot barn och unga bör vara prioriterade, är något som kommunstyrelsen ser positivt på och som ett av flera sätt komma till rätta med svårigheterna att rekrytera personal med relevant språkkompetens. I Malmö har det till exempel inte varit enkelt att rekrytera personal med rätt utbildning och språkkompetens till exempel till finsk förskoleverksamhet och modersmålsundervisning.

5. Kultur bär språk – språk bär kultur

5.1 Språkstöd och bokstart

Kommunstyrelsen stödjer förslaget, men tillägger att det uttryckligen bör framgå att förslaget är en del av den obrutna utbildningskedjan. Vårdnadshavare ska tidigt få tydlig information även på respektive minoritetsspråk, stöd kring lagar, regler och deras rättigheter när det gäller nationella minoritetsspråk inom utbildningssektorn, där utbildningssektorns regelverk utgör en betydelsefull del.

5.2 Produktion av litteratur

Kommunstyrelsen ser positivt på den långsiktighet som Isof betonar i sitt förslag gällande utgivning och spridning av litteratur på nationella minoritetsspråk, samt främjandet av utgivning av barn- och ungdomslitteratur. Kommunstyrelsen vill dock framhäva att barn och unga bör göras delaktiga i arbetet gällande barn och ungdomslitteratur för att den litteratur som publiceras ska vara av intresse för målgruppen samt tillgodose en variation av kunskapsnivåer hos läsarna.

5.3 Resursbibliotek

Gällande Isofs förslag kring biblioteksverksamhet betonar kommunstyrelsen vikten av tydliga kopplingar till utbildningssektorn och samarbete med skolbiblioteken för att dessa ska bidra till både ramkonventionens skydd för nationella minoriteter och ett ökat läsfrämjande

med de nationella minoritetsspråken i fokus utifrån den europeiska språkstadgan. Även inom förskolan är tillgång till litteratur om de nationella minoriteterna och på minoritetsspråk av god kvalitet av stor betydelse för förskolans förutsättningar att utföra sitt uppdrag i relation till de nationella minoritetsspråken.

5.5 Film

Kommunstyrelsen ser positivt på Isofs förslag om att ge Finlandsinstitutet permanent stöd för att sprida finskspråkig film i Sverige. Finlandsinstitutets utbud gör det möjligt för kommuner och biografer att på ett lätt sätt tillgängliggöra film på finska. Det nuvarande utbudet skulle dock med fördel kunna utökas för att ge en ännu större variation. I övrigt ser kommunstyrelsen att behov av att utöver att dubba fler filmer till nationella minoritetsspråk, främja en produktion av filmer på nationella minoritetsspråk som är relevanta för de respektive minoritetsgrupperna. Dessa filmer skulle också kunna bidra till mer nyanserade gestaltningar av de nationella minoriteterna i Sverige idag.

5.4 Scenkonst, musik, bild- och formkonst

För att de nationella minoriteterna ska kunna behålla sin kultur och utveckla sin kulturella identitet är angeläget att det finns en kulturproduktion på nationella minoritetsspråk, men också kulturproduktion som utgår ifrån de nationella minoritetskulturerna. Kommunstyrelsen ser att sådan kulturproduktion med fördel skulle kunna användas inom förskola och skola för att lägga grunden för alla barns förståelse för de nationella minoriteternas språk och kultur. Ett lätt åtkomligt digitalt kulturutbud, samlat på ett ställe, skulle vara mycket användbart.

5.6 Medier och public service

Kommunstyrelsen instämmer i förslagen samt framhäver att möjligheterna till gränsöverskridande samarbete mellan de nordiska länderna gällande finska, meänkieli och samiska även bör fördjupas när det gäller utbildningssektorn och inte bara inom medieområdet.

6. De nationella minoritetsspråken i det digitala samhället

6.1 Språkteknologi

Kommunstyrelsen ser positivt på Isofs förslag om att genomföra en förstudie om hur arbetet med att bygga upp en språkbank för de nationella minoritetsspråken skulle kunna organiseras och genomföras samt en undersökning av tillgången till språkverktyg på de nationella minoritetsspråken. I detta arbete ser kommunstyrelsen att de berörda nationella minoritetsgrupperna bör involveras i arbetet för att Isof tillsammans med de nationella minoriteterna ska kunna ringa in respektive nationell minoritetsgrupps och språks specifika behov.

Ordförande

.....
 Katrin Stjernfeldt Jammeh

Sekreterare

Anna-Lena Alnerud

Sverigedemokraterna reserverar sig mot beslutet och lämnar in en skriftlig reservation.

Miljöpartiet reserverar sig mot beslutet och lämnar in en skriftlig reservation.

Vänsterpartiet reserverar sig mot beslutet och lämnar in en skriftlig reservation.